SETA PERSPEKTİF

SAYI: 26
OCAK 2014

Post-Modern Ekonomik Darbe Girişimleri: Gezi ve 17 Aralık Süreci

HATİCE KARAHAN • ERDAL TANAS KARAGÖL

- **Gezi ve 17 Aralık sürecinde amaç nedir?**
- **Bu girişimleri bertaraf etmenin yolu nedir?**
- **17 Aralık sürecinin maliyeti ne olmuştur?**

EKONOMİK TAHRİBATTAN YÜKSELEN EKONOMİYE

Türkiye, 1990'lı yıllarda yaşadığı siyasi istikrarsızlık ve başarısız ekonomi yönetimiyle "ekonomik tahribat" olarak nitelendirilen yıkıcı bir dönemi acıyla tecrübe etmiştir. En belirgin özellikleri arasında yüksek ve kronik enflasyonun olduğu bu döneme, giderek katlanan ve ekonomiyi toparlanamaz bir hale getiren, faiz ağırlıklı aşırı kamu borç stoku damgasını vurmuştur. Havuz Sistemi'yle çözüm getirilmeye çalışılan bu kangren, ne yazık ki belli kesimlerin finansal menfaatleriyle çelişmiş ve 28 Şubat sürecinin tetikleyicilerinden olmuştur. Devletin yeniden yüksek faizlerle özel bankalardan borç almasını sağlayan post-modern darbe, bir yandan ekonomiyi çökertirken, bir yandan da birçok dev yolsuzluğu beraberinde getirmiş ve hem sebepleri hem de sonuçları itibariyle ekonomik bir darbe özelliği taşımıştır. Tüm bunların sonucunda ekonomi Şubat 2001'de dibe vurmuş ve tarihindeki en büyük krizlerinden birini yaşamıştır. İşte 2001 Ekonomik Krizi, Türkiye ekonomisi üzerinde yapılan hesaplara ve siyasi oyunlara ilişkin, yakın tarihteki en büyük ve en acı örnektir.

Krizle yaşadığı kâbus sonrasında gözlerini açarak silkinen Türkiye'nin 2002 yılında kavuştuğu tek partili siyasi istikrar, beraberinde uygulanan başarılı ekonomi politikalarıyla, krizin derin etkilerini yavaş yavaş silmiştir. Tahribatı giderdikten sonra geçilen yükseliş dönemi ise, Türkiye'nin gelmiş geçmiş en büyük kalkınma hikâyesine sahne olmuştur. Yine bu döneme denk gelen global krizin olumsuz etkileriyle ekonomi 2009 yılında bir daralma yaşamış olsa da, 2010 yılında dünya çapında büyük bir başarıya imza atarak yüzde 9,2 oranında büyümüş ve en hızlı toparlanan birkaç ekonomi arasında yer alarak yeniden tırmanışa geçmiştir. 2011 yılında da yüzde 8,5 gibi etkileyici

HATİCE KARAHAN
1999 yılında Boğaziçi Üniversitesi İşletme Bölümü'nden mezun oldu. 2001 yılında Boğaziçi Üniversitesi İktisat Bölümü'nden yüksek lisans derecesi aldı. 2006 yılında Ekonomi doktorasını tamamladığı Syracuse University'de, aynı zamanda araştırmacı ve okutman olarak çalıştı. 2010-2012 yılları arasında MÜSİAD'da Genel Sekreter Yardımcısı ve Ekonomi Danışmanı olarak görev yaptı. Karahan, 2012'den bu yana çalışmalarını TÜBİTAK'ta sürdürmektedir. Halen İstanbul Bilgi Üniversitesi Ekonomi Bölümü'nde ders vermekte olan Karahan, ayrıca TİM Ekonomi Danışmanı olarak da görev yapmaktadır.

ERDAL TANAS KARAGÖL
İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, İktisat Bölümünden 1992 yılında derece ile mezun oldu. Yüksek lisansını Connecticut Üniversitesi'nde tamamladı. Doktorasını ise 2002 yılında İngiltere'de York Üniversitesi›nde "Dış Borçlar ve Ekonomik Büyüme İlişkisi ve Dış Borç Öteleme Riski" konusu üzerinde tamamladı. Ekonomik Büyüme, Savunma Ekonomisi, Dış Borçlar, Borç Krizleri, IMF Stand-by Anlaşmaları, Enerji Ekonomisi, Kamu Harcamaları, Sosyal Yardımlar ve Yoksulluk konularında yayınlanmış yayınları bulunmaktadır. Halen, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat Bölümünde profesör olarak çalışmaktadır.

bir oranda büyüyen Türkiye Ekonomisi, 2012 yılında bilinçli olarak büyüme temposunu düşürmüş, 2013 yılında ise itidalli bir şekilde yüzde 4 civarında hızlı yükselişine devam etmiştir.

Bugün birçok makro göstergede oldukça iyi bir performans sergileyen Türkiye Ekonomisi, enkaz halinde devraldığı 11 yıllık dönem içerisinde ulaşmış olduğu noktada dünya çapında pozitif ayrışan bir ekonomi haline gelmiştir. Yeni nesil yükselen ekonomiler arasında adına ön sıralarda yer verilen Türkiye, 2023 hedeflerine doğru hızla ilerlemekte ve kalkınma serüvenini yeni dev projelerle heyecanla sürdürmektedir. Ancak, istikrarlı büyüme, indirgenmesi planlanan dış finansman bağımlılığı ve düşük faizlerin hâkim olduğu ılıman bir ortam, bir takım sermaye sahipleri ve uluslararası güçlerin menfaatleriyle, dün olduğu gibi bugün de çelişmektedir. Ve ne yazık ki, 28 Şubat sürecine benzer geçmişte yaşanan ekonomiye yönelik müdahaleler, bugün de Türkiye'nin yakasını bırakmamaktadır. Bu bağlamda, 2013'te yaşanan Gezi ve 17 Aralık süreçleri ile, ülkenin gelecek vaat eden gidişatının önüne sürekli taş koymak isteyen güçler, bir kez daha su yüzüne çıkmıştır. İçinde bulunulan 2014 Ocak ayı itibariyle halen devam etmekte olan söz konusu girişimler, Türkiye'de uzun yıllardır hâkim olan güven ve istikrar gerçeğini, gerek yurt içinde gerekse uluslararası arenada zedeleyerek yeni bir post-modern ekonomik darbeye zemin hazırlamaya çalışmaktadır. Zira Türkiye'nin, gelecekte varacağı öngörülen hedeflere ulaşabilmesi için devam ettirmesi gereken en önemli faktör istikrardır ve onu yolundan alıkoyabilmek de, ancak ve ancak istikrarı yıkmaktan geçmektedir.

2013 YILI VE İSTİKRARI ZEDELEME YÖNÜNDE GİRİŞİMLER

Türkiye'nin, geçmişinde olduğu gibi bugün de, insicamını bozan çeşitli iç ve dış müdahalelere maruz kalmakta olduğu bilinen bir gerçektir. Farklı motivasyonlara sahip olabilen bu müdahaleler, sonuç olarak ana amaç olan "istikrarı zedelemek" noktasında birleşmektedir. Bu kapsamda son dönemde de adı sıkça zikredilen gruplardan biri, bilindiği gibi, Faiz Lobisi'dir. Bu Lobi'nin amacı, yüksek faizin hüküm sürdüğü bir ortam yaratarak yüksek kazanç sağlamak şeklinde özetlenebilir. Dolayısıyla, düşük faizlerin sürdürüldüğü ve yeni projelerle planlanarak hem nicelik hem de nitelik bakımından dış sermaye ihtiyacının indirgeneceği bir Türkiye'nin, bu grup tarafından hoş görülmesi düşünülemez. İşte bu nedenle, Faiz Lobisi ve Türkiye'nin kalkınmasını bir tehdit olarak gören benzeri güçlerin, ulusal istikrar üzerinde geliştirdikleri stratejileri görmezden gelmek, özellikle 2013 yılı Haziran ve Aralık aylarında yaşanan olaylar çerçevesinde mümkün değildir.

2013 yılı, ilk ayları itibariyle, piyasaların sakin bir gidişat sergilediği bir dönemle başlamıştır. Hatta Mayıs ayının ortalarında, Türkiye IMF'ye olan borcunun son taksitini ödeyerek tarihi bir başarıya imza atmıştır. Ayrıca, aynı günlerde Merkez Bankası faizlerde indirime gitmiş, önde gelen iki büyük uluslararası derecelendirme kuruluşu olan Moody's ve JCR (Japan Credit Rating) Türkiye'ye yatırım yapılabilir ülke notu vermiştir. Bu gelişmeler paralelinde, tahvil faizleri yüzde 5'in altına inerek taban yapmıştır. Aynı dönemde, Kanal İstanbul ve 3. Havalimanı gibi dev projelerde de ilerlemeler kaydedilmeye başlamıştır.

Ancak tüm bu başarılar silsilesini hemen takip eden günlerde, FED'in parasal sıkılaştırmaya yönelik sinyaller vermesiyle, birçok gelişmekte olan ülkede olduğu gibi Türkiye piyasalarında da doğal bir kafa karışıklığı oluşmuştur. İşte tam bu dönemde, ekonomik beklentileri bozmaya yönelik dış aktörlerin açıkça devreye girdiği görülmektedir. Bu kapsamda, FED kararları akabinde Türkiye'nin sıkılaştırmadan en olumsuz etkilenecek ülkeler arasında gösterilmesi çalışmaları, zaten huzursuzluk tohumlarının atıldığı mevcut ortamda, etkilerini kısa sürede göstermiştir. Nitekim Grafik 1'de görüldüğü gibi, ülkelerin riskini algılamakta önemli bir gösterge olan CDS (Credit Default Swap) risk primi Türkiye için gözle görülür bir şekilde yükselmeye başlamıştır. Bu bağlamda, Mayıs başında 113 seviyesinde olan risk primi, ay sonu itibariyle 131 olarak gerçekleşmiştir. Risk priminin işaret ettiği güven kaybıyla birlikte, sadece birkaç hafta içerisinde

hisse senedi fiyatlarında düşüş, dövize yönelim, TL'de değer kaybı ve faiz artışları şeklinde negatif gelişmeler zinciri yaşanmıştır.

Öncesinde oldukça stabil bir seyir izleyen ulusal piyasalar, çok kısa sürede bu duruma getirilmişken, hemen akabinde Haziran ayında Gezi olaylarının patlak vermesi de, bu noktada oldukça manidar bir gelişme olmuştur. Dış mihrakların güçlü bir şekilde desteklediği olaylarda, grafiklerin de açıkça yansıttığı gibi, ülke riski, döviz kuru ve faiz göstergelerinde ciddi tırmanışlar yaşanmıştır. Risk primi, olayların hemen akabinde Haziran ayı sonlarında 242 puana ulaşarak yılın en yüksek değerini kaydederken, Mayıs başında 1,79 düzeyinde olan ve FED'den gelen haberle ay sonunda 1,86'ya yükselen dolar döviz kuru ise, Haziran sonunda 1,94 seviyesine tırmanmıştır. Tüm bunların, yukarıda da belirtildiği gibi, faizlerin düşüşe geçtiği, ülke notunun artırıldığı ve tarihi günlerin yaşandığı bir ekonomik ortamda gerçekleşmiş olması ise, Türkiye'nin başarısına ve istikrarına darbe vurma girişimlerinin tesadüf olmadığının, 2013 yılındaki ilk işaretidir.

GRAFİK 1. RİSK PRİMİ VE DÖVİZ KURU

Kaynak: TCMB & Deutsche Bundesbank

Yukarıda sözü geçen göstergeler bağlamında, piyasalardaki olumsuz gidişat yıl içerisinde bir süre daha devam etmiş, sonrasında olayların yatışmasıyla birlikte, yılın ilk dönemlerindeki haline dönmese de, bir nebze inişe geçmiştir. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) da, muhtemel gelişmelere karşı, bu dönemde yine ihtiyatlı para politikasını sürdürmeye devam etmiştir.

Aralık ayına gelindiğinde ise, büyüme, sanayi, istihdam, güven gibi verilerde olumlu bir tablo çizen ABD ekonomisinin, Mayıs ayında sinyalini vermiş olduğu sıkılaştırma kararını alacağı yönünde beklentiler oldukça güçlenmiştir. Bu nedenle, FED toplantısının yapılacağı 16 Aralık haftasına girildiğinde, dünyanın ve özellikle yükselen piyasaların gözü dikkatle ABD'ye çevrilmiştir. Öncesindeki hafta 3. çeyrek büyüme rakamı yüzde 4,4 olarak gerçekleşen Türkiye Ekonomisi ise, haftaya güvenli ve hazırlıklı bir şekilde girmiştir. Ancak FED'den beklenen açıklamanın geldiği aynı günlerde, 17 Aralık sürecinin şokuyla, hafif atlatılması beklenen bu dönem, Türkiye ile ilgili algının zedelenmesi yolunda adeta çift etki yaratmıştır. Bu minvalde, risk primi, döviz kuru ve faizlerde yeniden yukarı yönlü bir hareket yaşanmaya başlamıştır.

İlgili haftanın başında 188 puan olan risk primi, sadece 2 hafta içerisinde 248 seviyesine sıçramıştır. Keza haftaya 2,04 düzeyinde başlayan döviz kuru, Ocak başı itibariyle 2,19 seviyesini görmüştür (Grafik 1). Sözü edilen haftalarda, Arjantin, Hindistan, Endonezya, Rusya, Güney Afrika, Brezilya gibi gelişmekte olan ülkelerin para birimlerinde de, FED kararları çerçevesinde beklenen değer kayıpları yaşanmıştır. Ancak TL, ilk 3 haftalık dönemde, büyük ölçüde 17 Aralık sürecinin etkisiyle, bu ülkelere nispeten daha büyük oranda bir düşüş kaydetmiştir. Bu gelişmelerin, Türkiye'nin, başarısını ispatlamaya devam ettiği ve tüm dünya piyasalarının hassas olduğu bir zamanda üst üste gerçekleşmesi ise, ulusal ekonomi üzerinde yapılan planların 2013 yılındaki ikinci göstergesi olmuştur.

Mevcut durumda kur ve faiz gibi göstergelerde yaşanan bazı olumsuz gelişmelerin, zamanla daha olumlu bir seyir alması durumunda, ekonomi üzerinde kalıcı etkiler bırakmaması elbette muhtemeldir. Bu bağlamda, ekonomi yönetiminin gerek mali gerekse parasal politikalarda yoluna başarıyla devam ettiği vurgulanmalıdır. Açıklanan 2013 bütçe rakamları, kamu maliyesinin güçlü duruşuna devam ettiğini açıkça göstermektedir. Türkiye, dip rekor yapan yüzde 1,2 civa-

rındaki bütçe açığının GSYH oranı ve hafifleyen kamu borç stoku yüküyle, mali disiplinde başta Avrupa ülkeleri olmak üzere dünyaya bir kez daha örnek olmuştur.

Diğer yandan, Aralık ayında 2014 Para ve Kur Politikası'nı açıklayan Merkez Bankasının da, ana hedeflerinden birinin tüketici kredilerinin ivmesini kesmek olduğunu belirtmesi, enflasyonu kontrol altında tutmaya devam edeceğine işaret etmiştir. Gelişmeler, gerek mali gerekse para politikaları çerçevesinde değerlendirildiğinde, borçlanma ve enflasyon açısından endişe verici bir durum görünmemekte, belli kesimlerce iddia edildiği gibi faizlerin çift haneye ulaşmasını sağlayacak bir artırıma mevcut durumda ihtiyaç duyulmamaktadır. Nitekim uluslararası derecelendirme kuruluşları da, özellikle mali disiplindeki kararlılığın devam ettiğinin altını çizerek, yaşanan olayların ve artan ülke riskinin, şu an için Türkiye'nin notunun düşürülmesine sebebiyet vermeyeceğini belirtmektedir. Ancak içinde bulunulan dönemde Türkiye'nin etkileri halen canlı olan müdahaleler ve yaklaşan seçim dönemi de göz önüne alındığında, 11 yıldır süren güven ve istikrar ortamı önemli bir teste tabi tutulmaktadır. Zira ekonomilere şekil veren ana faktör beklentilerdir ve Türkiye'ye ilişkin beklentileri tahrip etme yönündeki çalışmalar uluslararası kamuoyunda güçlü bir şekilde yürütülmektedir. İşte bu nedenle Türkiye'nin, mevcut politikalarını ve ekonomik büyümesini başarıyla sürdürmek için, başta Faiz Lobisi olmak üzere, kalkınma yoluna taş koyanlara karşı dik durması ve piyasalara güven sinyalleri vermeye devam etmesi elzemdir.

SONUÇ

Türkiye, 2000'li yıllarda sergilediği dikkat çekici performansı ve umut vaat eden potansiyeliyle, geleceğin ekonomileri arasında en ön sıralarda gösterilmektedir. Bu parlak ekonomik görünüm ise, eskiden beri Türkiye'nin ekonomik ve siyasi istikrarsızlığını bir kazanç kapısı olarak görmek isteyen güçleri, bugün de rahatsız etmektedir. Zira bugün Türkiye, ekonomik büyüme bazında, dünyada birçok ülke ve ülke grubunun oldukça üzerinde rakamlar kaydetmekte ve hayata geçirmeyi planladığı yeni projelerle gücüne güç katacağının sinyallerini vermektedir. Bu bağlamda, İstanbul Finans Merkezi başta olmak üzere, 3. Havalimanı ve Kanal İstanbul gibi dev projeler de, belli kesimlere ayrı bir rahatsızlık vermektedir. Nitekim Yeni Türkiye, dış sermayeye bağımlılığını azaltırken, yatırımların ve finansmanın kalitesini artıracak bu hedefleriyle Faiz Lobisi başta olmak üzere, sözü edilen grupların menfaatlerine gölge düşürecektir. Bu duruma engel olmak isteyenlerin izleyeceği ana yol ise, tahmin edileceği gibi, ancak ve ancak ülkedeki istikrar ve güven ortamını bozmaktan geçmektedir.

Veriler, post-modern ekonomik darbeler olarak adlandırılabilecek Haziran ayındaki Gezi ve 17 Aralık süreci ile 2013 yılının ilk dönemlerindeki olumlu gidişatın, açıkça baltalanmaya çalışıldığını göstermektedir. Bu girişimlerin, güven ve istikrarda anahtar rol oynayan seçim dönemine yaklaşırken cereyan etmesi de ayrıca manidardır. İçinde bulunduğumuz dönemde halen süren çalkantılar, izlenilen stratejinin bir parçası olarak, uluslararası kamuoyunda Türkiye algısını yıkma şeklinde açıkça ve hızla devam etmektedir. Son olayların gölgesine sığınarak yapılan sahte veya yönlendirilmiş ekonomi haberleriyle, Türkiye tüm dünyaya depremlerin yaşandığı ve yıkımın kaçınılmaz olduğu bir ülke olarak aksettirilmektedir. Tüm bu gelişmeler, 2013 yılında yaşanan olayların arkasında stratejik oyunlar olduğunu apaçık göstermektedir. Bununla birlikte, mali disiplin ve para politikası, ekonomide sıkı kontrolün devam ettiğine dair olumlu mesajlar vermekte, birçok makro gösterge yolunda gitmektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin, oldukça kritik bir dönemde gerçekleşen söz konusu gelişmeleri en hafif zararla atlatmak ve piyasaları ılımlı bir hale getirmek için, istikrarın zedelenmesine müsaade etmemesi ve güven mesajları vermeye devam etmesi büyük önem taşımaktadır.